

Пригодій, М. А. (2011). Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до профільного навчання учнів. *Вища освіта України*, 1(3), 388–395.

Радкевич, В. (2020). Розвиток професійної та фахової передвищої освіти в умовах трансформаційних процесів. У Радкевич, В. (Ред.), *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: Збірник матеріалів XIV звітної Всеукраїнської конференції* (с. 16–29). <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729077/>

— 00 —

УДК 377.3-057.212:001.82-047.22

МЕТОДИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Олексій Шафоростов,
аспірант Інституту професійної освіти
НАПН України,
<https://orcid.org/0009-0001-3523-278X>
e-mail: oleksiishafrostov@gmail.com

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена особливістю професійної діяльності майстрів виробничого навчання в аспекті формування й розвитку їхньої майстерності. Суттєвого значення набуває перебудова нашого суспільства, яка ставить високі вимоги до якості професійної підготовки та методичної компетентності майстрів виробничого навчання, які були б конкурентно спроможні на ринку праці в умовах повоєнного відновлення України.

Ключові слова: методична компетентність, майстер виробничого навчання, заклади професійної (професійно-технічної) освіти, освітній процес.

METHODOLOGICAL COMPETENCE OF MASTERS OF INDUSTRIAL TRAINING: MODERN APPROACHES AND PROSPECTS

Oleksiy Shaforostov,

*Postgraduate student of the Institute of Vocational
Education of the NAES of Ukraine*

Abstract. The relevance of the study is due to the peculiarity of the professional activity of masters of industrial training in terms of the formation and development of their skills. The restructuring of our society, which places high demands on the quality of professional training and methodological competence of vocational teachers who would be competitive in the labor market in the post-war reconstruction of Ukraine, is of great importance.

Keywords: methodological competence, master of industrial training, vocational (vocational-technical) education institutions, educational process.

В Україні потрібні освітянські кадри з високим рівнем професіоналізму, бажанням брати участь в обговоренні сучасних проблем і моделюванні інноваційного педагогічного процесу, постійно самовдосконалюватися. Це зумовило необхідність удосконалення методичної компетентності майстрів виробничого навчання в сучасних умовах та актуалізувало проблему їхнього професійного розвитку.

Саме професійний розвиток майстра виробничого навчання забезпечує результативність освітнього процесу, оскільки дозволяє з наукової та практичної точки зору визначати й реалізовувати принципи, зміст, форми, методи і засоби інноваційної педагогічної діяльності; важливо, щоб фахівець у галузі професійної освіти орієнтувався у сучасних науково-педагогічних підходах, принципах, функціях щодо організації освітнього процесу; міг не тільки використовувати й адаптувати готові методичні рішення, але й самостійно виконувати експериментальну, дослідницьку науково-методичну роботу; тільки в процесі професійного розвитку можна сформувати стійкий інтерес майстра виробничого навчання до плідної роботи з учнями, зробити її ефективною, творчою, доцільною.

Діяльність майстра виробничого навчання має певні особливості, які проявляються в подвійному предметі праці: він постає в ролі

майстра-педагога і одночасно в ролі майстра-професіонала в напрямі основної спеціальності. Крім того, у сучасному закладі освіти майстер виступає також і як менеджер, організатор навчально-виробничої діяльності своїх вихованців.

Методична компетентність, яка проявляється у методичній діяльності майстрів виробничого навчання в закладі професійної (професійно-технічної) освіти направлена на обслуговування практики навчання, тобто на розроблення й удосконалення методики виробничого навчання.

Результати аналізу педагогічного доробку теоретиків і практиків наукової думки, емпіричного досвіду підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійної школи дали можливість розробити теоретичну модель розвитку методичної компетентності майстрів виробничого навчання, яка, з одного боку, є засобом дослідження цього феномену, а з іншого – відображає логіку методичної діяльності щодо постійного і цілеспрямованого підвищення фахового рівня майстрів виробничого навчання (Ничкало et al., 1994).

Модель розвитку методичної компетентності майстрів виробничого навчання представлена як інтегрована система цілісного процесу підвищення методичного рівня, яка включає шляхи досягнення поставленої мети на основі застосування різних форм і методів організації підвищення кваліфікації у міжкурсний період, оцінювання та корекції цієї діяльності.

Індивідуальна траєкторія успішного розвитку майстрів виробничого навчання, що розуміється як результат реалізації їх особистісного потенціалу через доцільний вибір ними змісту, форм, методів, технологій, прийомів освіти на основі узгодження індивідуальних цілей, потреб, мотивів, інтересів та цілей, вимог навчального закладу.

Мета розвитку методичної компетентності майстрів виробничого навчання, що здійснюється з урахуванням системного, суб'єктно-діяльнісного, компетентнісного підходів, полягає у створенні системи заходів щодо підвищення рівня методичної компетентності майстрів і спрямована на реалізацію індивідуальної траєкторії успішного розвитку методичної компетентності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Змістова складова моделі включає відбір змісту методичної діяльності майстрів, який наповнює змістову структуру їх методичної компетентності, яка утворює методичну культуру педагогічних

працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Отже, на основі аналізу аспектів методичної діяльності майстрів виробничого навчання ми визначили зміст методичної компетентності майстрів: інтереси, потреби, мотиви, цінності та мотивація методичної діяльності; професійний інтелект, система психолого-педагогічних, власне методичних та професійних спеціалізованих знань з певної виробничої галузі; уміння і досвід методичної діяльності; технологічний інтелект і техніко-технологічні вміння і здатності за профілем підготовки кваліфікованих робітників; уміння свідомо контролювати результати своєї діяльності та рівень власного розвитку, особистісних досягнень (Ничкало et al., 1994).

Використовуючи модель розвитку методичної компетентності, професійно-педагогічна діяльність майстрів виробничого навчання стає більш результативнішою; майстер виробничого навчання спроможний визначити власний потенціал, підвищити методичну культуру, сформувавши власну індивідуальну траєкторію свого успішного розвитку.

На думку Н. Самойленко, у забезпеченні якісних результатів професійної підготовки кваліфікованих робітників особлива роль належить майстру виробничого навчання, його професійно-педагогічній компетентності, зокрема методичній компетентності, яка поєднує професійні уміння робітника високої кваліфікації у певній галузі, технологічні знання з відповідного виробництва і майстерність педагогічної діяльності (Самойленко, 2012).

Не заперечним є твердження, що педагог повинен учитися впродовж життя. Специфіка освітянської роботи полягає у тому, що йому необхідно виходити до учнів із знаннями, думками і переконаннями, які відповідають потребам часу і суспільства. Щоб сформувавши суспільство, яке навчається, потрібно створити умови для педагога, в яких він зможе оволодіти найсучаснішими методологічними, теоретичними і методичними знаннями, випрацювати суспільні орієнтири (Ничкало et al., 1994).

Процес навчання – це співпраця учнів з майстром виробничого навчання. Роль майстра виробничого навчання є особливою -на уроках він показує учням виробничі прийоми, які формують в них точні й конкретні способи виконання трудових дій; учні відпрацьовують трудові прийоми, характерні їх поєднання, оволодівають сучасними засобами виконання робіт, засвоюючи професійні знання та вміння під час виконання виробничих завдань, у процесі підготовки до іспитів, до дипломної роботи.

Під впливом майстра виробничого навчання в учнів виробляється професійна самостійність, розширення виробничо-технічного

світогляду, розвиток творчого мислення. Проте в роботі сучасних молодих майстрів виробничого навчання ще недостатній рівень знань галузі та педагогічного досвіду. Він не завжди вміє допомогти учням зорієнтуватися у потоці інформації, оволодіти певними практичними навичками в процесі здобуття професійних знань. У нього виникають труднощі під час вирішення завдань, ситуацій, розробки інструкцій до виконання лабораторних робіт, формулювання питань для самоконтролю та самоперевірки, тестового контролю.

Практика доводить, що сучасний майстер виробничого навчання повинен мати комунікативні навички, здатність до самооцінки, аналітичне мислення, вміння гнучко адаптуватися, брати на себе відповідальність, виявляти ініціативу, вміти приймати адекватні рішення. Сучасні заклади професійної (професійно-технічної) освіти для якісної підготовки конкурентоспроможних кваліфікованих робітників потребують не просто майстра виробничого навчання.

Ефективний розвиток методичної компетентності майстра виробничого навчання залежить від створення комплексу наступних педагогічних умов: активізації позиції майстра виробничого навчання у розвитку та саморозвитку методичної компетентності; забезпечення індивідуальної траєкторії успішного розвитку методичної компетентності майстра; дієвості науково-методичного супроводу розвитку методичної компетентності майстрів виробничого навчання у різних її формах; створення дієвого інформаційно-професійного середовища.

Дослідження багатьох науковців доводять, що високий рівень професійної, в тому числі методичної, майстерності досягається педагогом, якщо у нього виникає і здатна реалізуватися потреба у професійному саморозвитку, самовдосконаленні, якщо він виявляє мотиваційно-ціннісне ставлення до методичної діяльності, має здатність до вольової саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю (Герасименко, 2023).

Специфіка методичної діяльності зумовлюється її завданнями та об'єктом. Завдання майстра виробничого навчання полягає у ефективному навчанні учнів професії та забезпеченні всебічного розвитку їх здібностей. Для успішного виконання такого завдання сучасний майстер повинен бути творчим, мобільним, цілеспрямованим, високо компетентним фахівцем у своїй галузі та ерудитом у інших галузях знань. Зважаючи на це, виникає потреба говорити про професійну активність майстра виробничого навчання.

Зауважимо, що методична компетентність майстра виробничого навчання, спрямована на освоєння та вдосконалення існуючих, а також розробку і впровадження нових принципів, форм, методів ефективної

організації освітнього процесу. При цьому, методична компетентність включає: розробку навчальних програм; формування методичного забезпечення освітнього процесу; впровадження сучасних методів, педагогічних технологій і прийомів навчання.

Важливими якостями майстра виробничого навчання є вміння бачити перспективу, відчувати нове, оператись на кращий педагогічний і практичний досвід навчання і виховання, постійно підвищувати свою кваліфікацію, професійну майстерність. Організація виробничого навчання передбачає наявність якісно продуманого плану уроку, чітку уяву про його цілі; розуміння учнями, які роботи вони будуть виконувати і для чого їм потрібна ця робота; наявність справного обладнання, необхідних приладів і матеріалів, зразковий порядок на кожному робочому місці, раціональне і повне завантаження всіх учнів відповідними завданнями, постійний контроль майстра за роботою кожного учня, дотримання всіх умов безпечної роботи, зв'язок з предметами виробничого навчання, постійне вдосконалення прийомів і методів виробничого навчання, які забезпечують найбільшу активізацію розумової і пізнавальної діяльності учнів (Пригодій, 2008).

З точки зору професійних умінь методичну компетентність майстра виробничого навчання закладу професійної (професійно-технічної) освіти можна тлумачити як теоретичну і практичну готовність до проведення занять за різними навчальними програмами та спроможність ефективно розв'язувати типові та нетипові методичні задачі, тобто готовність виконувати професійні функції. Зміст теоретичної (наукової) готовності розкривається через узагальнене вміння педагогічно мислити, що передбачає наявність аналітичних, прогностичних, проектних і рефлексивних умінь. Сутність практичного аспекту методичної компетентності полягає у технологічній готовності педагога фахово використовувати в освітньому процесі сучасні інформаційні та освітні технології, методику і прийоми, адаптуючи їх до різноманітних педагогічних ситуацій.

Результати аналізу досліджуваної проблеми у педагогічній теорії і практиці засвідчують відсутність єдиного підходу до трактування поняття «методична компетентність», що спричинило необхідність його уточнення. Методична компетентність майстрів виробничого навчання виокремлюється як складова професійно-педагогічної компетентності педагогічних працівників; проявляється в методичній діяльності майстрів виробничого навчання, тому має суб'єктивний характер, оскільки характеризує їх як суб'єктів методичної діяльності та виявляється у здатності та готовності до творчої самореалізації як педагога. Вона визначається як здатність ефективно організувати

освітній процес, що ґрунтується на системі розвинених психолого-педагогічних, фахових, методичних знань і вмінь, а також досвіді їх використання в процесі професійно-педагогічної діяльності. Майстер виробничого навчання повинен мати ґрунтовні знання з теорії та методики навчання предмета, володіти технологією організації освітнього процесу, вміти розв'язувати методичні завдання.

Сучасна система професійно-технічної освіти спрямована на вирішення складних завдань підготовки кваліфікованих робітників відповідно до потреб економіки держави та відповідної галузі виробництва з урахуванням нахилів, уподобань, вибраного рівня кваліфікації, світогляду.

Проблема підготовки та адаптації до майбутньої професійної діяльності майстрів виробничого навчання є надзвичайно гострою. Адже потреба формування якісно нової національної робочої сили нині є актуальною для нашої держави і перетворюється на один із найважливіших чинників підвищення продуктивності праці.

Методична компетентність майстрів виробничого навчання є дуже важливою. Від рівня їхньої компетентності безпосередньо залежить якість підготовки майбутніх фахівців.

Список посилань

Герасименко, Ю. С. (2023). *Сучасні підходи до організації професійної діяльності майстра виробничого навчання: електронний навчальний курс*. БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України.

Самойленко, Н. Ю. (2012). Результати дослідження методичної компетентності майстра виробничого навчання. У *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: тези звітної науково-практичної конференції* (Т. 1, с. 70–73). Інститут професійно-технічної освіти НАПН України.

Ничкало, Н. Г., Зайчук, В. О., Розенберг, Н. М. та ін. (1994). *Педагогічна книга майстра виробничого навчання: навчально-методичний посібник* (Н. Г. Ничкало, ред.). Вища школа.

Пригодій, М. А. (2008). Вплив технічних задач на активізацію пізнавальної діяльності учнів під час профільного навчання. *Молодь і ринок*, 6(41), 68–71.